

SVERIGEDEMOKRATERNAS SYMPATISÖRER

ANDERS SANNERSTEDT

Just nu är det inget parti som väcker så starka känslor som Sverigedemokraterna. Partiet är det i särklass mest ogillade (långt mer än Piratpartiet, Feministiskt initiativ eller Vänsterpartiet som också väcker motvilja hos stora grupper).¹ Samtidigt har partiets utveckling under 2000-talet varit en oavbruten framgång. Partiet fick 1,4 procent i riksdagsvalet 2002, siffran fördubblades till 2,9 procent fyra år senare, och fördubblades ännu en gång till 5,7 procent i det senaste valet 2010. I årets nationella SOM-undersökning är det 8,4 procent som tycker bäst om Sverigedemokraterna, av alla som uppgett ett parti som de tycker bäst om. Opinionsmätningar under det senaste året har visat liknande eller till och med högre siffror. Siffran 8,4 procent kan visserligen inte anses spegla något kommande valresultat – frågan är annorlunda ställd. Det är skillnad på att fråga ”Vilket parti tycker du bäst om?” och att i stället fråga ”Vilket parti röstade du på?”. Alla som kan ange ett parti går inte och röstar, och alla röstar heller inte på det parti som de egentligen tycker är bäst.²

Vi kan alltså inte direkt studera Sverigedemokraternas *väljare*, men vi har mycket goda möjligheter att analysera nästan samma sak, nämligen Sverigedemokraternas *sympatisörer*: i den aktuella undersökningen är det 658 personer som svarat att de ”tycker bäst om” SD. Som jämförelse kan nämnas att i den stora väljarundersökningen i samband med 2010 års val fanns det 91 personer som uppgett att de röstat på Sverigedemokraterna (Oscarsson och Holmberg 2013: 105).³ Det finns flera tidigare undersökningar av Sverigedemokraternas anhängare (Oscarsson och Holmberg 2010; Oscarsson och Holmberg 2013; Weibull, Oscarsson & Bergström 2013:30ff, Sannerstedt 2008; Sannerstedt 2010; Sannerstedt 2013) men vi har denna gång särskilt goda möjligheter att analysera dessa anhängare, eftersom de ingår i undersökningen i så stort antal.

I den vetenskapliga litteraturen om partier som liknar Sverigedemokraterna, så kallade högerextrema eller högerpopulistiska partier, är studier av partiernas väljare vanliga. En etablerad forskare talar till och med om ”a minor industry” (Arzheimer 2009: 259). Ett återkommande tema är att de som stödjer just den här typen av partier skiljer sig från genomsnittsväljaren. Vanligen är det fråga om yngre, relativt lågutbildade män, och ofta möter man idén att detta är människor som känner sig utanför, som är politiskt missnöjda, som har extrema åsikter i olika avseenden, och som inte är särskilt väletablerade socialt eller ekonomiskt. Tidigare undersökningar av Sverigedemokraternas väljare har gett visst stöd åt den bilden. När vi i detta kapitel granskar Sverigedemokraternas sympatisörer kommer också

ett tema att vara om dessa sympatisörer är annorlunda än andra – eller tvärtom lika Medelvensson.

Social och demografisk bakgrund

Undersökningar av ett partis sympatisörer eller väljare brukar ge svar på två typer av frågor: *vilka* är de, och *vad* tycker de? Frågekomplexet om vilka sympatisörerna är handlar då om vad som brukar kallas demografisk bakgrund, och det rör egenskaper som ålder, kön, civilstånd, bostadsort, inkomst, yrke eller sysselsättning med mera – alltså egenskaper som brukar analyseras i befolkningsstatistiska undersökningar. Vi ska börja vår analys med att undersöka dessa demografiska egenskaper hos Sverigedemokraternas sympatisörer. Därefter ska vi sedan också undersöka vad dessa personer tycker, alltså deras attityder till politik i allmänhet och deras ståndpunkter i politiska sakfrågor.

I tabell 1 redovisas för olika kategorier av medborgare (män och kvinnor, unga och gamla, boende i stad och på landsbygd, med mera) hur stor andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna. De som inte tycker bäst om något parti (ungefär 7 procent av dem som medverkat i undersökningen) har uteslutits från analysen.

I likhet med högerpopulistiska partier i andra länder har Sverigedemokraterna ett starkare stöd bland män än bland kvinnor. Detta förhållande är välkänt, och partiet har också haft vissa svårigheter att rekrytera kvinnliga kandidater till de allmänna valen. Samma mönster gäller nu. Elva procent av männen tycker bäst om Sverigedemokraterna, men endast 6 procent av kvinnorna. Möjligen kan man märka en tendens till att andelen kvinnor ökar något; väljarundersökningarna från de två senaste valen pekar på en andel kvinnor om 25-30 procent – nu är motsvarande andel över 35 procent.

Stödet är starkast bland de yngre väljarna. Medan 11 procent av dem som ännu inte fyllt trettio år tycker bäst om Sverigedemokraterna är motsvarande andel – med små variationer – ungefär 8 procent för dem som fyllt trettio. Skillnaderna är ändå inte uppseendeväckande stora; det finns flera andra partier som kan uppvisa ännu snedare åldersfördelning.

Skillnaderna i SD-sympatier mellan kvinnor och män ser ungefär likadana ut i olika åldersgrupper. Den minst ojämna könsfördelningen finner vi faktiskt bland pensionärerna (det vill säga personer som fyllt 65 år). Här är andelen kvinnor bland Sverigedemokraternas sympatisörer nästan 40 procent.

De två senaste valen har visat att Sverigedemokraterna haft svårt att göra sig gällande i storstäderna. Partiet har visserligen haft goda resultat i Malmö, men betydligt sämre i Göteborg och Stockholm. Väljarundersökningarna har också visat att stödet är starkast på landsbygden, svagare i mindre tätorter och i städerna, och alltså allra svagast i storstadsområdena. Samma mönster återfinns även i denna analys. Medan stödet på landsbygden uppgår till 12 procent är siffran för storstadsområdena endast 6 procent. För städer och mindre tätorter är siffran 8 procent. En närmare

Tabell 1 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika kön, ålder, bostadsort, uppväxt och medborgarskap (procent)

	Andel	(n)
Kön		
Kvinna	6	(4046)
Man	11	(3758)
Ålder		
16-19 år	12	(294)
20-24 år	10	(389)
25-29 år	11	(428)
30-39 år	8	(967)
40-49 år	7	(1356)
50-59 år	9	(1371)
60-65 år	8	(966)
66-75 år	8	(1370)
76-85 år	8	(665)
Kön och ålder		
<i>Kvinna</i>		
16-29 år	7	(596)
30-49 år	5	(1206)
50-64 år	6	(1112)
65-85 år	7	(1132)
<i>Man</i>		
16-29 år	15	(514)
30-49 år	10	(1116)
50-64 år	12	(1040)
65-85 år	10	(1088)
Bostadsort		
Ren landsbygd	12	(1148)
Mindre tätort	8	(1442)
Stad eller större tätort	8	(3789)
Stockholm/Göteborg/Malmö	6	(1282)
Uppväxt		
Ren landsbygd i Sverige	10	(1759)
Mindre tätort i Sverige	8	(2070)
Stad eller större tätort i Sverige	8	(1744)
Stockholm/Göteborg/Malmö	8	(1212)
Annat land i Norden	6	(170)
Annat land i Europa	6	(233)
Land utanför Europa	3	(202)
Medborgarskap		
Svensk medborgare	9	(5651)
Utländsk medborgare	9	(192)
Dubbelt medborgarskap	5	(212)

Kommentar: Siffrorna mäter andel som tycker bäst om SD i procent av alla som angett något bästa parti. Antal svarande anges inom parentes.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

granskning av de tre storstäderna ger vid handen att stödet, som vanligt, är svagast i Stockholm, och denna gång starkare i Göteborg än i Malmö. Det resultatet bör dock bedömas med stor försiktighet eftersom antalet svarande från Malmö endast är strax under 100 personer. Samtidigt ska inte skillnaderna mellan land och stad överdrivas: Sverigedemokraterna har stöd i alla ortstyper.

En närmare granskning av åldersfördelningen visar här ett anmärkningsvärt resultat. På landsbygden är stödet för Sverigedemokraterna mycket starkt bland dem som är under 30 år. Här är siffran så hög som 25 procent. I storstäderna är bilden den omvända: här är stödet starkast bland pensionärerna, medan endast 7 procent av dem som är under 30 tycker bäst om Sverigedemokraterna. Partiets grepp om de unga i storstäderna är alltså inte särskilt starkt. Detta stämmer med vad jag funnit i en tidigare analys av Malmö (Sannerstedt 2013).

Sverigedemokraterna är ett nationalistiskt parti. Det kunde ligga nära till hands att förvänta sig att partiet i första hand stöds av personer som är födda och uppvuxna i Sverige. Emellertid har partiet också stöd bland personer med utländsk bakgrund. Stödet är till och med i denna undersökning starkare i gruppen med utländskt medborgarskap. Analyserar vi de svarandes uppväxt, så finner vi att när partiet får stöd av personer med utländsk bakgrund, är det i första hand fråga om personer som har vuxit upp i Europa. Det spelar här tydligen ingen större roll om man vuxit upp i något nordiskt grannland eller i någon annan del av Europa. Stödet bland dem som är uppvuxna utanför Europa är emellertid mycket svagt. Vi kan notera att en halv procent (totalt 4 stycken svarande) av dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna uppger sig vara muslimer.

Sambandet mellan uppväxt och medborgarskap är dock inte alls entydigt: många som vuxit upp i ett annat land än Sverige har nu svenskt medborgarskap, och omvänt finns det en mindre grupp som vuxit upp i Sverige men likväl inte är svenska medborgare. Det verkar också vara så att de som vuxit upp utanför Europa är mer benägna att bli svenska medborgare än de som vuxit upp i ett annat europeiskt land.

Tidigare studier har visat att Sverigedemokraterna har sitt starkaste stöd i arbetarklassen. Detta förhållande är stabilt och gäller också denna gång, oavsett om vi undersöker subjektiv eller objektiv klasstillhörighet (se tabell 2). Subjektiv klasstillhörighet mäts här genom att de svarande fått karakterisera sitt nuvarande hem. Bland dem som svarat ”arbetarhem” tycker 12 procent bäst om Sverigedemokraterna. Objektiv klasstillhörighet mäts genom att de svarande uppgett sitt yrke. Varje yrke har sedan, efter en europeisk standard, förts till en viss klass. När vi mäter klass på detta sätt är det 13 procent i arbetarklassen som tycker bäst om SD. Stödet bland tjänstemän är betydligt svagare, omkring 5 procent. Starkare är stödet bland småföretagare, och särskilt bland jordbrukare.

Tabell 2 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika utbildningsnivå, nuvarande hem, klass, anställningssektor, arbetsmarknadsgrupp samt sjukskrivningsfrekvens (procent)

	Andel	(n)
Utbildningsnivå		
Låg utbildning	14	(1347)
Medellåg utbildning	11	(2334)
Medelhög utbildning	7	(1686)
Hög utbildning	4	(2295)
Nuvarande hem		
Arbetarhem	12	(3022)
Tjänstemannahem	5	(2744)
Högre tjänstemannahem	6	(727)
Jordbrukarhem	14	(214)
Företagarhem	7	(664)
Klasstillhörighet (EuroESEC)		
Tjänsteman	5	(3838)
Småföretagare och jordbrukare	10	(443)
Arbetare	13	(2909)
Medlem i fackförening		
Medlem	7	(3898)
Ej medlem	9	(3492)
Anställningssektor		
Statlig	7	(627)
Kommunal	7	(1290)
Landsting	6	(426)
Privat	10	(3097)
Ideell organisation	6	(163)
Arbetsmarknadsgrupp		
Förvärvsarbetande	8	(4167)
Studera	8	(522)
Pensionär	9	(2169)
Arbetslös	14	(239)
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder	5	(102)
Sjuk- eller aktivitetsersättning	16	(166)
Sjukskrivningsfrekvens		
Aldrig sjukskriven senaste året	8	(2985)
Max 1 veckas sjukskrivning	8	(675)
Mer än 1 veckas sjukskrivning	12	(482)

Kommentar: Siffrorna mäter andel som tycker bäst om SD i procent av alla som angett något bästa parti. Antal svarande anges inom parentes.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Internationellt är det också vanligt att högerpopulistiska partier har sitt starkaste stöd i arbetarklassen, men till viss del beror ett partis klassmässiga förankring på vilken politik som partiet förespråkar. En nyliberal ekonomisk politik leder till lägre stöd i arbetarklassen. Sverigedemokraterna kan snarast sägas ha satsat på arbetarklassen genom en politik inriktad på att bevara den socialdemokratiska välfärdsstaten. Och det har alltså resulterat i ett betydande stöd från arbetarklassen.

En närmare analys visar att partiet har ett något starkare stöd bland dem som står utanför facket, och alltså ett svagare stöd bland de fackligt organiserade. Skillnaderna är dock inte anmärkningsvärt stora. Jämför vi olika kategorier av arbetsgivare så har Sverigedemokraterna sin starkaste ställning bland de privatanställda – och detta gäller såväl manliga som kvinnliga sympatisörer. Inte heller här är skillnaderna dock särskilt stora, snarast mindre än i tidigare undersökningar.

Klass är nära förknippat med utbildning. Den huvudsakliga bilden är att arbetarklass har kortare utbildning, oftast ingen utbildning efter studentexamen – medan motsatsen gäller för tjänstemännen. Sverigedemokraterna har också sitt starkaste stöd bland personer med låg eller medellåg utbildning, det vill säga högst studentexamen.

En vanlig uppfattning är att högerpopulistiska partier har starkast stöd bland personer som har en svag och osäker ställning på arbetsmarknaden eller till och med står helt utanför. På ett sätt stämmer detta också för Sverigedemokraterna. Partiet får större andel av sympatierna hos arbetslösa och hos personer med sjukersättning. Det innebär emellertid inte att vi kan säga att partiets sympatisörer skulle vara arbetslösa eller ha sjukersättning, för dessa personer i arbetsmarknadens utkant är relativt få. Arbetslösheten är i denna undersökning mycket låg bland personer över 30, medan sjuk- och aktivitetsersättning är mycket ovanlig för dem som är under 40. De stora grupperna svarande är först och främst förvärvsarbetande; sedan finns en betydande grupp pensionärer och dessutom – bland de yngsta – en grupp studerande. De som är arbetslösa, som har sjuk- och aktivitetsersättning eller som är sysselsatta i arbetsmarknadsåtgärder är i denna undersökning mindre än 6 procent av de svarande. De allra flesta av Sverigedemokraternas sympatisörer är alltså förvärvsarbetande eller pensionärer. Det finns en liten tendens att partiet får mer stöd bland de personer som varit mer sjukskrivna under det gångna året – men helhetsintrycket är ändå att hälsoläget bland partiets sympatisörer är helt normalt.

Så långt ser Sverigedemokraternas sympatisörer ut att vara som folk är mest – inte personer som är marginaliserade i samhället. Vi kan gå vidare genom att granska de svarandes inkomst. Vi undersöker då inte enbart den svarandes inkomst, utan hela hushållets (se tabell 3). Sverigedemokraterna har ett jämnt stöd i alla inkomstlägen upp till 600 000 kr. En mer detaljerad granskning visar att stödet är lite svagare bland dem med allra lägst inkomst, under 100 000 kr. För högre inkomster minskar stödet. Särskilt svagt blir stödet i den relativt begränsade grupp (mindre än 15 procent) som har en hushållsinkomst över 800 000 kr. Totalintrycket är att Sverigedemokraternas sympatisörer har ungefär samma inkomst som alla andra, men att partiet får svagare stöd från dem som har det allra bäst ställt.

Tabell 3 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika civilstånd, familjeinkomst, bostad (procent)

	Andel	(n)
Civilstånd		
Ensamstående	11	(1478)
Änka eller änkling	5	(251)
Sambo	10	(1188)
Gift eller partnerskap	7	(3110)
Familjeinkomst		
Under 200 000 kr	10	(1083)
201 000 – 400 000 kr	10	(2101)
401 000 – 600 000 kr	10	(1674)
601 000 – 800 000 kr	7	(1400)
Mer än 800 000 kr	4	(1151)
Bostad		
Äger bostaden	8	(3311)
Hyr bostaden	10	(1195)

Kommentar: Siffrorna mäter andel som tycker bäst om SD i procent av alla som angett något bästa parti. Antal svarande anges inom parentes.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

På frågan om hushållet klarar sig på nuvarande inkomst uppger de flesta svarande att de klarar sig mycket bra eller ganska bra. En del svarar varken bra eller dåligt, medan en liten minoritet uppger att de klarar sig ganska dåligt eller mycket dåligt. Sverigedemokraterna är starkare representerade bland dem som anser sig klara sig dåligt. Men de flesta av partiets sympatisörer svarar som folk gör mest. Det går bra, eller det går åtminstone varken bra eller dåligt, uppger 83 procent av partiets sympatisörer. Svaren på likartade frågor – till exempel ”Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever?” – ger samma bild: de flesta svenskar (91 procent) är mycket eller ganska nöjda med sitt liv, och det gäller också anhängarna till Sverigedemokraterna (86 procent). Men i den lilla grupp som är missnöjda är benägenheten klart större att stödja SD.

De flesta svenskar är gifta eller sambor utan att vara gifta. Detta gäller också för Sverigedemokraterna, även om partiet har lite starkare stöd bland dem som lever ensamstående – vilket ska ses mot bakgrund av partiets starkare stöd bland dem som är yngre.

Sammanfattningsvis kan vi så här långt konstatera att anhängarna till Sverigedemokraterna är någorlunda lika Medelsvensson, men att stödet har en viss koncentration till män ur arbetarklassen.

Sverigedemokraterna ett mittenparti

Skiljelinjen mellan vänster och höger spelar en mycket stor roll i svensk politik. Den är avgörande för regeringsfrågan, och överhuvudtaget är det svenska partisystemet präglad av motsättningen mellan vänster och höger. Svensken finner det också naturligt att se på sig själv i dessa termer och har lätt att placera in sig på en vänster-högerskala. Med vänster och höger menar vi då synen på den offentliga sektorns omfattning och inriktning, synen på skatter och offentlig service, synen på jämlikhet, på privatiseringar och på marknaden.

Sverigedemokraterna beskrivs ofta i den politiska debatten som ett högerextremt parti. Den etiketten kan av goda skäl ifrågasättas. Det är för det första svårt att förstå hur arbetarklassen skulle kunna attraheras av ett parti på yttersta högerkanten. Bilden går heller inte ihop med Sverigedemokraternas uttalade folkhemsnostalgi. När sympatisörer till de olika partierna placerar sig själva på vänster-högerskalan brukar vi kunna urskilja ett tydligt mönster med Vänsterpartiet längst till vänster, sedan Socialdemokraterna och Miljöpartiet, därefter – i lite växlande ordning – de tre små allianspartierna, och längst till höger Moderaterna. Som väntat ser vi också denna gång – i tabell 4 – samma bild. Sverigedemokraternas sympatisörer placerar sig här aningen till höger om mitten, men vänster om anhängarna till vart och ett av de tre små allianspartierna. Sverigedemokraternas sympatisörer är inte högerextrema; de är mittenväljare.

Tabell 4 Hur placerar sig de olika partiernas sympatisörer på vänster-högerskalan? (medelvärden)

Vänsterpartiet	1,4	(526)
Socialdemokraterna	2,2	(2365)
Miljöpartiet	2,4	(746)
Sverigedemokraterna	3,4	(646)
Centerpartiet	3,5	(242)
Folkpartiet	3,6	(482)
Kristdemokraterna	3,7	(275)
Moderaterna	4,1	(2097)

Kommentar: Siffrorna anger medelvärden för respektive partis sympatisörer. 1 = långt till vänster; 3 = varken till vänster eller till höger; 5 = långt till höger. Antal svarande för respektive parti anges inom parentes.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Man skulle kunnat invända att bilden kunde vara falsk, och att partiets sympatisörer egentligen skulle ligga långt till höger i sakfrågorna. Men en granskning av svaren på en rad olika frågor som speglar vänster-högerdimensionen ger samma mönster.

Sverigedemokraternas sympatisörer ligger verkligen i mitten – lite mer till höger när det gäller synen på skatterna, och lite mer till vänster i fråga om välfärd och privatiseringar. Lite karikerat kan vi säga att partiets sympatisörer vill ha sänkta skatter och utbyggd välfärd. Men totalt sett: det är fråga om ett rent mittenparti. Extrema är partiets sympatisörer endast när vi kommer in på frågor som har med invandring, flyktingar och mångkulturalism att göra.

I den internationella forskningen används ofta ordet högerextrem för att karaktärisera den partifamilj som Sverigedemokraterna tillhör. Samtidigt finns det också internationella forskningsresultat som pekar på att de här partiernas väljare snarast ligger i mitten när det handlar om synen på den ekonomiska politiken och den offentliga sektorn (se till exempel Ivarsflaten 2005).

Sverigedemokraternas åsikter

Synen på invandring, flyktingar och mångkulturalism är vad som förenar Sverigedemokraternas sympatisörer. Här finns en kompakt enighet kring en mycket konsekvent syn. Nittiofyra procent av partiets sympatisörer tycker att det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar. Åttioen procent tycker att det är ett dåligt förslag att öka arbetskraftsinvandringen. Åttio procent tycker att det är ett bra förslag att förbjuda ansiktstäckande slöja på allmän plats. Nittioåtta procent känner oro inför framtiden för ett ökande antal flyktingar. Sjuttio procent tycker att religionsföljelse inte bör tillmätas någon större vikt vid bedömning av uppehållstillstånd. Sextiosex procent tycker detsamma om politisk förföljelse. Sjuttiofem procent tycker att påståendet, att invandrades kultur och traditioner skulle berika det svenska samhället, är felaktigt. Åttiosju procent tycker tvärtom att invandringen utgör ett hot mot svensk kultur och svenska värden. Sjuttiotvå procent tycker att det är fel att invandrare fritt ska kunna utöva sin religion i Sverige. Sextiotvå procent kan tänka sig att gå med i en organisation som vill stoppa invandringen. Inte för någon av de frågor som nämnts går det att finna något annat parti vars sympatisörer tycker ens i närheten av Sverigedemokraternas anhängare.

Också här överensstämmer bilden med internationella forskningsresultat. Inställningen till invandring har långt viktigare förklaringskraft än till exempel allmänt politiskt missnöje (se till exempel Arzheimer 2008, Ivarsflaten 2008).

Samtidigt ska sägas att det långtifrån är enbart sympatisörer till Sverigedemokraterna som är kritiska till invandringpolitiken. Av dem som tycker att det är ett mycket bra förslag att ta emot färre flyktingar i Sverige är det visserligen 31 procent som sympatiserar med Sverigedemokraterna, men de andra 69 procenten sympatiserar alltså med andra partier.

Frågan om påståendet ”jag känner många som tycker att problemen med invandringen är den viktigaste samhällsfrågan” är lite lurigt formulerad eftersom det egentligen handlar om vad den svarandes *omgivning* tycker – eller för att vara mer precis hur den svarande *upplever* stämningarna i sin omgivning. Mycket rik-

tigt instämmer också nästan hälften av Moderaternas och Socialdemokraternas anhängare (48 respektive 46 procent), medan miljöpartister och vänsterpartister (27 respektive 29 procent) uppenbarligen har lite annorlunda umgänge. Men för Sverigedemokraterna är andelen som instämmer markant högre: hela 86 procent.⁴

Tabell 5 *Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika intresse för politik, syn på demokratin i Sverige, förtroende för svenska politiker och uppfattning om utvecklingen i Sverige (procent)*

	Andel	(n)
Intresse för politik i allmänhet		
Mycket intresserad	9	(818)
Ganska intresserad	7	(2699)
Inte särskilt intresserad	8	(2097)
Inte alls intresserad	17	(440)
Nöjd med hur demokratin fungerar i Sverige		
Mycket nöjd	2	(521)
Ganska nöjd	4	(3064)
Inte särskilt nöjd	17	(939)
Inte alls nöjd	33	(233)
Förtroende för svenska politiker		
Mycket stort	2	(61)
Ganska stort	3	(1435)
Ganska litet	11	(1362)
Mycket litet	26	(308)
Går utvecklingen i Sverige åt rätt håll eller fel håll?		
Rätt håll	3	(1299)
Ingen uppfattning	6	(1144)
Fel håll	13	(2180)

Kommentar: Siffrorna mäter andel som tycker bäst om SD i procent av alla som angett något bästa parti. Antal svarande anges inom parentes.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Sverigedemokraternas sympatisörer är ungefär lika intresserade av politik som övriga svenskar, med ett undantag: i den lilla grupp som förklarar sig vara fullständigt ointresserade av politik är Sverigedemokraterna klart överrepresenterade. Se tabell 5. Resultaten här skiljer sig från Oscarsson och Holmberg 2013 (s 138) där Sverigedemokraternas väljare har låga värden för politiskt intresse. Bilden blir densamma när vi ställer fyra mer precisa frågor om intresse för politik – i respektive EU, Sverige, landstinget och kommunen. Sverigedemokraternas sympatisörer

ligger genomsnittligt vad gäller kommun och landsting och något under snittet vad gäller Sverige, medan de har ett tydligare ointresse för politik i EU. Bilden av Sverigedemokraten som ointresserad av politik stämmer dock inte.

Däremot framstår Sverigedemokraterna i två avseenden som ett utpräglat missnöjesparti. Partihängarna är nämligen för det första mycket missnöjda med hur demokratin fungerar i Sverige. På frågan ”hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige” väljer tre av fem (62 procent) alternativen ”inte särskilt nöjd” eller ”inte alls nöjd”. Bland alla andra med partisympati är det bara en av fem som uttrycker ett sådant missnöje (21 procent). Även om missnöjet generellt är starkare bland anhängarna till de rödgröna oppositionspartierna, så är det Sverigedemokraterna som sticker ut. Av dem som inte alls är nöjda med demokratin i Sverige (de är för all del inte särskilt många) är det så många som var tredje som tycker bäst om Sverigedemokraterna.

För det andra har Sverigedemokraternas anhängare särskilt lågt förtroende för politiker. Svaren på frågan ”Allmänt sett, hur stort förtroende har du för svenska politiker?” förefaller dock ha en tydlig partipolitisk dimension. Det är uppenbart att inställningen till den sittande regeringen spelar in.⁵ Sympatiserar man med något av de rödgröna partierna uttalar man således lägre förtroende för politiker än om man sympatiserar med något av allianspartierna. Om man då som Sverigedemokrat är kritisk till alla de andra sju partierna är det kanske inte överraskande att man uttrycker lågt förtroende för politiker. Mönstret är tydligt. Endast var sjätte Sverigedemokrat uttrycker mycket stort eller ganska stort förtroende för politiker, mot var tredje vänsterpartist, varannan miljöpartist och bortåt 60 procent av de som sympatiserar med något av allianspartierna.

En liknande bild framträder om vi granskar svaren på frågan om utvecklingen i Sverige går åt rätt eller fel håll. Tre av fyra Sverigedemokrater anser att utvecklingen går åt fel håll. Också för andra svarande gäller att de partipolitiska sympatierna spelar mycket stor roll för bedömningen av den svenska utvecklingen.

Regionala mönster

Den nationella SOM-undersökningen är en stor undersökning inte bara när det handlar om antalet frågor utan också i fråga om antalet svarspersoner. Det stora materialet ger oss möjlighet att göra några regionala analyser. Vi kan alltså jämföra vilket stöd som Sverigedemokraterna får i olika delar av vårt land.

I de tre senaste valen, 2002, 2006 och 2010, har Sverigedemokraterna haft sitt starkaste fäste i Skåne och Blekinge. Successivt har dock partiet flyttat fram sina positioner i övriga delar av landet. I det senaste valet gjorde partiet betydande framsteg dels i Småland, dels i ett bälte i Svealand, från Dalarna, via Närke till Gästrikland, Västmanland och Sörmland. Partiet har däremot stått svagt i Storstockholmsområdet (inklusive Uppsala län), på Gotland, på västkusten (framför allt i Bohuslän), i Värmland och i mellersta och norra Norrland. Detta mönster står sig i stort sett

också i denna undersökning. Men det finns några intressanta iakttagelser. Skåne och Blekinge framstår inte längre som partiets entydigt starkaste fästen. I Skåne anar vi dessutom en klyvning där partiet står nästan still i Malmö och södra Skåne, medan sympatisörerna är betydligt fler i de två valkretsarna Skåne läns västra respektive Skåne läns norra och östra. På liknande sätt kan vi ana ökande skillnader mellan olika delar av Västra Götaland med minst andel sympatisörer i Bohuslän och flest i gamla Skaraborgs län samt i den södra valkretsen. Vi anar också en inbrytning i mellersta Norrland, framför allt Västernorrlands län. Fortfarande ser partiet ut att vara svagt i Stockholms kommun, i Uppsala län, i Bohuslän och i norra Norrland. Nu ska inte alltför långtgående slutsatser dras av dessa omständigheter: delar vi in materialet i 29 valkretsar, blir naturligtvis antalet svarande i en del kretsar ganska lågt, och tillförlitligheten i siffrorna sjunker.

Mer tillförlitliga blir våra resultat om vi bara gör en åtskillnad mellan partiets svaga och starkare fästen. Vi kan isolera de sju län där Sverigedemokraterna står svagast (Stockholms län, Uppsala län, Gotland, Halland, Värmland, Västerbotten och Norrbotten). Dessa sju län representerar så mycket som 37 procent av de svarande, eftersom Stockholms län med Kungliga huvudstaden är folkrikt. Indelningen är inte slumpmässig – i sex av dessa sju län hade Sverigedemokraterna mycket svaga resultat i senaste valet. (Undantaget är då Halland.)

Nu syns en tydlig tendens i ett intressant avseende, nämligen i fråga om könsfördelningen. Där Sverigedemokraterna är svaga är andelen kvinnliga sympatisörer lägre. Andelen kvinnliga sympatisörer är nämligen 28 procent i de sju ”svaga” länen, men 39 procent i övriga Sverige. Det är en påtaglig skillnad. Det ser alltså ut som om partiets sympatisörer skulle bli mer lika Medelvensson efterhand som partiet växer. Men då ska sägas att detta verkar gälla främst just skillnaden mellan män och kvinnor. Något lika tydligt mönster i fråga om åldersfördelningen finns inte – inte heller ifråga om bostadsort eller klasstillhörighet. Men vi skulle ändå kunna tolka resultatet så att så länge partiet står svagt i en region känner kvinnor ett större motstånd mot att stödja partiet, men att det motståndet luckras upp när partiet växer. Detta är emellertid en problematik som kräver ytterligare undersökningar innan vi kan dra en någorlunda säker slutsats. Och när detta skrivs vet vi inte med säkerhet om partiets framgångar kommer att fortsätta vid höstens val.

Noter

- ¹ Påståendet är inte taget fritt ur luften. På frågan ”Var skulle du vilja placera de olika partierna på nedanstående skala?” där skalan löper från ogillar starkt (-5) till gillar starkt (+5), är det så många som 61 procent som placerar Sverigedemokraterna på -3 eller starkare ogillande. De partier som kommer därefter i en rangordning är Piratpartiet (39 procent), Feministiskt initiativ (37 procent) och Vänsterpartiet (30 procent). Hela 50 procent placerar Sverigedemokraterna på extremvärdet -5, ogillar starkt.

- ² I 2010 års val var det 16 procent av väljarna som röstade på ett annat parti än det som de tyckte bäst om (Oscarsson & Holmberg 2013: 174ff). I många fall lär det ha handlat om taktikröstning för att gynna partier som riskerade att hamna under 4-procentsspärren.
- ³ Vid vissa analyser av de olika partiernas väljare kombinerade Oscarsson & Holmberg därför data från flera undersökningar, vilket väsentligt ökade antalet Sverigedemokrater.
- ⁴ Det är knappast en slump att de län där den minsta andelen instämmer i detta påstående är Stockholms län och Jämtlands län.
- ⁵ Svaren på frågan ”hur stort förtroende har du för svenska politiker” samvarierar starkt (pearsonkorrelation +0,47) med svaren på frågan ”Hur tycker du att regeringen sköter sin uppgift?”

Referenser

- Arzheimer, Kai, 2009. ”Contextual Factors and the Extreme Right Vote in Europe, 1980-2002”. *American Journal of Political Science* vol 53, nr 2, 259-275
- Arzheimer, Kai, 2008. ”Protest, Neo-Liberalism or Anti-Immigrant Sentiment: What Motivates the Voters of the Extreme Right in Western Europe?” *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, vol 2, nr 2, 173-197
- Ivaresflaten, Elisabeth, 2005. ”The vulnerable populist right parties: No economic realignment fuelling their electoral success”, *European Journal of Political Research* vol 44, 465-492
- Ivaresflaten, Elisabeth, 2008. ”What unites right-wing populists in Western Europe? Re-examining grievance mobilization models in seven successful cases”, *Comparative Political Studies* vol 41, nr 1, 3-23.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören, 2008. *Regeringsskifte. Väljarna och valet 2006*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören, 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Sannerstedt, Anders, 2008. ”De okända väljarna – en analys av de skånska väljare som röstade på icke riksdagspartier 2006”, sid 49-70 i Lennart Nilsson & Rudolf Antoni, red, *Medborgarna, regionen och flernivådemokratin*. Skåne 2006. Göteborg: SOM-institutet
- Sannerstedt, Anders, 2010. ”Sverigedemokraterna i Skåne”, sid 79-96 i Susanne Johansson, red, *Regional demokrati. Om politik och medier i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet
- Sannerstedt, Anders, 2013. ”Vem älskar Sverigedemokraterna? En undersökning av partiets sympatisörer i Skåne”, sid 59-73 i Jonas Ohlsson & Annika Bergström, red, *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet

Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika, 2013. "Vägsäl", sid 11-51 i Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika, red, Vägsäl. Göteborg: SOM-institutet